
ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ

УДК 347.626.2

Філіппських М. О.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Розглянуто шлюбний договір. Особливу увагу було приділено актуальності шлюбного договору у даний час.

Ключові слова: *шлюбний договір, подружжя, сім'я, майно, правовий режим майна.*

Перші шлюбні договори з'явилися у XVII столітті в Англії. Вони мали на меті захист прав заміжньої жінки та її кровних родичів на родове майно. У законодавство України це поняття увійшло 1992 р., коли КпШС доповнили ст. 27-1, що давало право особам, які укладають шлюб, "за власним бажанням укласти угоду про вирішення питань життя сім'ї і передбачити майнові права й обов'язки членів подружжя". Через рік, 16 червня 1993 р., вийшла постанова Кабміну "Про порядок укладання шлюбного контракту", яка регулювала основні питання, пов'язані з укладанням цього документа. На сьогодні питання шлюбного договору регулюються главою 10 СК України.

Великого поширення в Україні такі договори поки не набули.

Чому не має великого інтересу до таких договорів? Можливо менталітет наш такий. Певно, в нас переважають почуття над розумом – так велось з діда-прадіда. Наречені або подружжя, можливо, остерігаються образити почуття меркантильними питаннями.

Необхідно розуміти, що шлюбний договір – це, перш за все, договір про вирішення спірних питань життя сім'ї, укладений між особами, які вступають у шлюб, або подружжям. Новацією Сімейного кодексу України є положення про те, що шлюбний договір може бути укладено не тільки до одруження, як встановлювалось Кодексом про шлюб та сім'ю, а й під час шлюбу [1, 28].

Відповідно до п. 1 ст. 92 СК України шлюбний договір може укладатися особами, які подали заяву про реєстрацію, а також подружжям. Таким чином,

чоловік і жінка, які прагнуть укласти шлюб, не зобов'язані укладати шлюбний договір до шлюбу, оскільки це вони можуть зробити в будь-який момент, перебуваючи у шлюбі. Однак на укладення шлюбного договору до реєстрації шлюбу, якщо його стороною є неповнолітня особа, потрібна письмова згода її батьків або піклувальників (п. 2 ст. 92 СК України) [1, 29].

Власне положення про право подружжя укласти шлюбний договір, як до реєстрації шлюбу, так і під час перебування в шлюбі з правом внесення за взаємною згодою змін до шлюбного контракту (ст.ст. 92, 100 СК) і стало однією з принципових новел у новому СК. Така новела має свої як позитивні, так і негативні аспекти. Звичайно, права подружжя щодо договірної врегулювання майнових відносин істотно розширюються. Водночас, надання подружжю права укласти шлюбний контракт у період шлюбу, вносити неодноразові зміни до нього може призводити до ускладнення правового режиму майна подружжя, збільшення кількості спорів між подружжям та створення додаткових труднощів для їх розгляду судами. Постійні зміни правового режиму майна подружжя здатні лише дестабілізувати майнові відносини між подружжям. З іншого боку, не слід забувати про те, що відсутність такої норми свідчило б про певне обмеження права подружжя визначати правову частку майна, що набуватиметься подружжям у період шлюбу. Врешті-решт, не слід забувати, що шлюбний контракт не є єдиною правовою формою вирішення подружжям своїх майнових проблем. Так, сімейне законодавство надає подружжю незаперечне право укласти щодо вже придбаного в період шлюбу майна будь-які угоди, зокрема, дарування, поділ у рівних і нерівних частках тощо.

В юридичній літературі всі домовленості подружжя у шлюбному контракті можна класифікувати на чотири категорії: 1) угоди подружжя щодо правового режиму їх майна; 2) угоди щодо порядку користування спільним і роздільним майном; 3) угоди щодо порядку управління майном і укладення з ним угод; 4) угоди зобов'язального характеру [4, 196]. Ось лише основні приклади того, що можна ввести до шлюбного контракту: пункт про те, що майно, яке належить кожному із членів подружжя на правах приватної власності, належатиме йому в майбутньому, незалежно від тривалості спільного користування і спільних

вкладень у період шлюбу; умови утримання та ремонту спільного і роздільного майна; умови, які не пов'язують права на отримання аліментів зі злиднями чи непрацездатністю стягувача аліментів; умови про те, що за борги будь-якої зі сторін, що виникли до чи під час шлюбу, подружжя відповідатиме разом або окремо (ці умови не повинні суперечити законодавству); визначення майбутнього місця проживання кожного з членів подружжя, а також їхніх дітей; порядку користування спільним майном при окремому проживанні; умови розподілу спільного майна: продаж і розподіл грошей, обопільний розподіл з урахуванням вартості і часток кожного, передача майна комусь одному з виплатою другим компенсації тощо.

Слід також зазначити, що власне право на власність є елементом конституційного статусу людини, воно не може відчужуватися, обмежуватися, відбиратися тощо. Цілком очевидно, що відмова особи від своїх конституційних прав не може вважатися дійсною на відміну від вже існуючого у неї суб'єктивного права. Відповідно ж до п. 2 ст. 97 нового СК України ("Визначення у шлюбному договорі правового режиму майна") сторони можуть домовитися про непоширення на майно, набуте ними за час шлюбу, положень ст. 60 цього Кодексу і вважати його спільною частковою власністю або особистою приватною власністю кожного з них. Таким чином, новий СК України надає подружжю можливість скасовувати сімейно-правовий режим спільності майна, встановлювати в ньому нерівні частки тощо [1, 29].

Всі правові режими майна членів сім'ї можна класифікувати за суб'єктом складом на: а) правовий режим майна подружжя; б) правовий режим майна батьків і дітей; в) правовий режим майна членів селянського (фермерського) господарства; г) правовий режим майна членів сім'ї, які об'єдналися для спільної праці [3, 7]. Наведена класифікація досить вдало відображає різноманітність майнових відносин між особами, пов'язаними між собою родинними зв'язками, шлюбом, іншими сімейними стосунками, незважаючи на можливості для її розширення, наприклад, правовим режимом фактичного подружжя, які об'єдналися з метою створення сім'ї, а не з метою спільної праці.

Фактично це означає те, що за новим СК України можливе співіснування в одній сім'ї багатьох окремих режимів, заснованих на: спільній частковій чи спільній сумісній власності подружжя; на роздільній власності подружжя; на спільній частковій чи спільній сумісній власності членів сім'ї, які не є подружжям, та на їх роздільній (індивідуальній) власності, а також на поєднанні окремих різновидів власності між зазначеними та іншими особами. Все це свідчить про складну правову природу майнових відносин у сім'ї, зокрема, за участю подружжя, що ускладнює виявлення правового режиму того чи іншого майна та створює значні труднощі для розв'язання судами спорів, що виникають між подружжям та іншими членами сім'ї [5, 84].

Насамкінець хотілося б зазначити, що у новому СК України міститься чимало новел щодо шлюбного договору, які потребують в майбутньому спеціальних глибоких досліджень. До таких новел слід віднести положення про: порядок визначення права на утримання (ст. 99); порядок зміни, розірвання, визнання недійсним шлюбного договору та порядок відмови від шлюбного договору (ст.ст. 100-103) тощо. Так, свобода договору, яка повною мірою стосується й шлюбного договору, дає можливість подружжю відмовитися від нього (така відмова може бути подана і тими, шлюб між ким розірваний). Законодавчою підставою для формулювання права на відмову від шлюбного договору є стаття про відмову від правочину, що вперше закріплена у ст. 214 ЦК України [2, 30-31].

Шлюбний контракт – це не що інше, як угода, договір про вирішення питань сімейного життя, закон для обох сторін. Він охоплює низку окремих пунктів (угод), що стосуються різноманітних сторін життя сім'ї, тому дії там можуть передбачатися найрізноманітніші: передати майно у власність, надати кошти на утримання одного з батьків, створити умови для належного виховання дітей, покарати за подружню зраду (компенсація моральної шкоди) тощо. Єдиної форми для документа немає, він може складатися як з одного пункту, так і з кількох сторінок, із докладним, вичерпним і розгорнутим описанням умов. Правовий інститут шлюбного договору тим не менш дотепер не набув ознак масовості [3, 96]. Це можна пояснити як відсутністю відповідної правової

культури, так і низьким життєвим рівнем більшості населення України, що робить недоречним укладання шлюбного договору. Тому закріплення в СК України можливості укладання шлюбного договору зі зміною правового режиму майна розраховано саме на верстви населення з високим рівнем доходу, для використання цього інституту як способу запобігання розтрата сімейного майна внаслідок шлюбу та зміни поколінь. Але можна сподіватися, що з подальшим зростанням добробуту населення поширюватиметься і практика укладання шлюбних договорів.

Література

1. Сімейний кодекс України // www.rada.gov.ua.
2. Цивільний кодекс України // Науково-практичний коментар / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – К.: Концерн "Видавничий Дім Ін Юре", 2004.
3. Калітенко О.М., Харитонов Е.О. Цивільне та сімейне право України: Підручник. – Х. : Одисей, 2004.
4. Сімейне право України: Підручник. / За ред. В.С. Гопанчука. – К.: Істина, 2002.
5. Сімейне право України: Підручник. / За заг. ред. В.І. Борисової та І.В. Жилінкової. – К. : Юрінком Інтер, 2004.

Filippskyh M. O. The topicality of the marriage contract

Particular attention was paid to the relevance of the marriage contract at this time.

Key words: *marriage contract, marriage, family, property, legal regime of property.*